

ŽIVÁ KNIHOVNA

MANUÁL PRO PEDAGOGY

VZDĚLÁNÍ NEBO LÍ

© LOS - LIBERECKÁ OBČANSKÁ SPOLEČNOST

2014

ISBN: 9788090487291

Organizátor:

LOS – Liberecká občanská společnost o.s., Česká republika

Odpovědný autor publikace:

Mgr. Antonín Ferdan

Grafická úprava:

Mgr. Antonín Ferdan

Jazyková korektura:

Bc. Kateřina Ferdanová; Bc. Zuzana Rengerová

Program
Mládež
v akci

Publikace je ke stažení v elektronické verzi na stránce: www.vzdelanineboli.cz a vznikla v rámci projektu Otevřeno...

Tato publikace odráží pouze postoje autore a Evropská komise, Národní agentura pro mládež, ani MŠMT nenesou zodpovědnost za její obsah ani za jakýkoli způsob užití informací v ní obsažených.

Vydal: LOS - Liberecká občanská společnost, o. s. jako svojí 6 publikaci.

Moskevská 28/23, Liberec 460 01; Liberec, Česká republika

Rok a měsíc vydání: říjen, 2014

OBSAH

Úvod

Úvodní slovo

Jak pracovat s publikací

Co je to Živá knihovna

Metodická část

Analýza

Plánování

Hodnocení

Inspirace

Pravidla

Hodnocení

Naše edice

ÚVODNÍ SLOVO

Sepsat krátký manuál k metodě Živá knihovna pro pedagogy je nápad, který jsme dostali již před třemi roky. To, co nás k tomu vedlo, byl obyčejný pud dostat tuto metody do škol, a pomoci tak učitelům zejména společensko-vědních předmětů v uchopení poměrně nesouměrné látky Výchovy k občanství. Živá knihovna je výbornou metodou, díky které je možné propojovat znalosti různých oborů, a to skrze zcela zdánlivě jednoduchou metodu dialogu. Je to ve své podstatě něco mezi besedou, studijní návštěvou a diskusními metodami typu World café. To, co nás však na metodě nejvíce zaujalo, je její metaforičnost a atraktivita pro mládež. Od roku 2009 jsme zorganizovali již 17 edic Živé knihovny, jichž se zúčastnilo více než 1000 čtenářů. V rámci hodnocení pak není bez zajímavosti, že vyjma dvou případů, bylo vždy zaškrtnuto, že by se rádi zúčastnili studenti další. Ti 2 nebyli z místa, kde se knihovna pořádala, čímž zdůvodnili své „ne“.

Hlavním důvodem, proč tuto metodu aplikuji i u svých studentů, je to, že to krásně evokuje témata, která jsou jindy poměrně problematická a složitá k uchopení, i proto, že je jim často vyhrazen malý prostor v ŠVP. V rámci této krátké publikace Vás seznámíme s:

- Metodologií Živé knihovny (vznik, principy, role, apod.)
- Příklady dobré praxe (náměty, témata a prostory)
- Peripetemi organizace Živé knihovny (čemu věnovat zvýšenou pozornost)
- Logistickými a finančními podmínkami pořádání Živé knihovny
- Handouty k jednotlivým fázím realizace Živé knihovny (formuláře, metody, apod.)

Velmi výraznou výhodou této metody je především její finanční nenáročnost (lze ji dělat prakticky zdarma), adaptabilitnost (tematická, věková, prostorová) a účinnost. Pevně věřím, že Vás tato metoda obohatí stejně jako nás.

Za autory,
Mgr. Ferdan Antonín

JAK PRACOVAT S KNIHOU

Publikace je členěna dle jednoduchého schématu, které kopíruje sled informací, jež si musíte ujasnit, než aktivitu budete realizovat. Je nutné zde upozornit, že je to metoda narativní, v níž dochází k empatickému vcítění do druhého, z čehož mohou vyplývat problémy jak pro čtenáře, tak i pro knihy. Z toho důvodu opravdu doporučujeme nevynechávat jednotlivé body přípravy a nijak ji nepodcenit. Toto riziko stoupá a klesá s výběrem tématu a volbou cílové skupiny.

Tato publikace Vám nemůže zodpovědět všechny otázky a poskytnout rady ve všech situacích, ale jejím cílem je motivovat Vás k realizaci a nasbírání vlastních zkušeností. Pokud se chcete do metody ponořit. Na konci knihy můžete nalézt seznam odborných knih, kde se dozvíte více o metodice. Zároveň, pokud si nebudete jistí významem ústředních pojmů, naleznete na konci knihy slovníček. I přes snahu napsat populárně-naučnou publikaci se může stát, že některé pojmy bude nutné si vysvětlit a ujasnit.

Krom teoretických informací naleznete v publikaci řadu praktických i metodických rad, a to včetně doporučených navazujících aktivit, které mohou pomoci se začleněním Živé knihovny do kurikula škol. V rámci publikace naleznete i symboly, které budou upozorňovat na důležité informace:

DŮLEŽITÉ

TIP!

PROBLÉM

ZDROJE

CO JE ŽIVÁ KNIHOVNA?

CO JE ŽIVÁ KNIHOVNA?

CO TO JE ŽIVÁ KNIHOVNA?

Živá knihovna (ŽK) je poměrně nová metoda neformálního vzdělávání. První provedení se uskutečnilo na hudebním festivalu v Dánsku v roce 2000. ŽK staví na jednoduchém principu: „Potkej svůj předsudek! Namísto mluvení o něm, prostě ho potkej!“ ŽK funguje naprosto stejně jako běžná knihovna – Čtenář přijde a půjčí si na určitý časový úsek knihu. Po přečtení vrátí knihu do knihovny a (pokud bude chtít) může si půjčit další. Oproti klasické knihovně jsou tu tedy pouze dva základní rozdíly:

1. Za půjčení se nic neplatí.
2. Knihou v ŽK jsou lidé. Knihy a čtenáři tak vcházejí do osobního dialogu. Knihy a čtenáři tak vcházejí do osobního dialogu.

CÍLE

OBEČNÝ CÍL:

Žáci základních a středních škol naruší své předsudky a stereotypy vůči viktimizovaným osobám skrze osobní setkání a vstoupení do dialogu.

Vzdělávací cíl:

Žáci se dozvědí o životech konkrétních zástupců jedné ze stereotypizovaných osob, znají příčiny i důsledky stereotypů, dozvědí se kontextuální informace o dané skupině, kterou zástupce prezentuje.

Výchovný cíl:

Žáci srovnávají své vlastní životy se životy stereotypizovaných osob, dokážou empaticky přistoupit k odlišnosti a reflektovat svoji vlastní odlišnost.

Postojový cíl:

Žáci se zamýšlí nad důsledky vlastního chování v závislosti na svých předsudcích, jinakost chápou jako možnost poznání a růstu, nikoli jako stigma a příčinu problémů.

Tyto cíle se mohou odlišovat od cílů Vašich, a to na základě zvolené cílové skupiny a tématu.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

1. Kompetence k řešení problémů -> uplatňuje při řešení problémů vhodné metody a dříve získané vědomosti a dovednosti, kromě analytického a kritického myšlení využívá i myšlení tvořivé s použitím představivosti a intuice.
2. Kompetence sociální a personální -> aktivně spolupracuje při stanovování a dosahování společných cílů, sdílí svůj osobní příběh, empaticky se vcičuje do příběhů ostatních.
3. Kompetence komunikativní -> prezentuje vhodným způsobem svou práci i sám sebe před známým i neznámým publikem, provádí introspekci a volí takové výrazy, které jsou přesné co do smyslu výpovědi.

Žák získává různé kompetence v závislosti na knize, kterou si vybere. Krom kompetencí tato aktivita naplňuje i mezipředmětové vztahy a některá průřezová témata, vždy s ohledem na typu knihy, kterou si žák vypůjčí. Obecně však lze hovořit o tématech:

1. Osobnostní výchova
2. Výchova demokratického občana
3. Multikulturní výchova
4. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

VÍCE INFORMACÍ K TÉMATU NALEZNETE NA:

www.rvp.cz

www.vzdelanineboli.cz

JAK TO FUNGUJE?

Funguje to totožně jako běžná knihovna. Čtenář přijde do Živé knihovny, kde se ho ujme knihovník. Nabídne čtenáři katalog s anotacemi knih, které jsou dostupné, seznámí ho s pravidly a zaregistruje. Čtenář si vybere knížku podle krátké anotace. U knihovníka zjistí, zda je možné si knížku zapůjčit. A pokud kniha není zrovna čtena někým jiným, tak ho k ní knihovník uvede. „Čtení“ trvá 20-30 minut. Na úvod se kniha čtenáři krátce představí a následuje prostor pro otázky a vlastní rozhovor. Pokud jsou otázky zodpovězeny před uplynutím výpůjční doby, je možné se rozloučit, knihu vrátit a vypůjčit si u knihovníka jinou. Naopak je možné knihovníka poprosit o prodloužení výpůjčky, ale pozor, aby na knihu již nebyla rezervace.

ZÁKLADNÍ PRAVIDLA

1. Vypůjčení knihy je zdarma.
2. Knihu si může vypůjčit jen registrovaný čtenář.
3. Čtenář je povinen po uplynutí výpůjční lhůty vrátit knihu ve stejném stavu, v jakém si ji půjčil.
4. Čtenář se chová ke knize s respektem a úctou.

VZNIK ŽIVÉ KNIHOVNY

TROCHA HISTORIE

Vůbec první realizace akce Živá knihovna proběhlo v Dánsku v roce 2000, a to během hudebního festivalu. Původní nápad byl rozvíjen dánskou organizací 'Stop the Violence' (Foreningen Stop Volden) jako součást aktivit, které nabízeli právě v rámci uvedeného festivalu. Organizace se věnovala zejména vzdělávání mládeži a aktivní participaci v rámci prevence násilí. Jejich snažení bylo motivováno brutálním vrahem, který byl společným přítelem zakládajících členů.

Jejich první Živá knihovna měla poměrně výrazný úspěch. Celkem 75 živých knih věnovalo svůj čas k dialogu. Návštěvníci vnímali velice dobře metaforu celého konceptu a navštěvovali knihovnu po celé 4 dny, co byla k dispozici. Zde se zrodila celá metodologie, která do sebe svojí atmosférou nasála tisíce knih, desetitisíce čtenářů a mnoho dobrovolníků, věnujících energii vzdělávání, které má smysl a značný přesah.

Pozitivní dopad této akce našel spojence v Radě Evropy. Organizátoři byli pozváni na jeden z největších festivalů v Evropě (Sziget) a zorganizovali tam další edici. Vyjma roku 2010 byla tato akce součástí festivalu. Živá knihovna brzy překročila hranice a stala se oblíbenou vzdělávací aktivitou v Evropě i mimo ní. Do Liberce doplula v roce 2009, a to za nejasných vzpomínek. V Liberci jsme zorganizovali první mezinárodní Živou knihovnu v ČR a od té doby jsme jich uskutečnili ještě 14. Celkem jsme oslovili více než 1400 čtenářů, měli více než 120 knih a pomáhalo nám více než 170 dobrovolníků. Témata, s nimiž jsme pracovali, byla různá - od klasického nastavení se stereotypy až po propagaci dobrovolnictví. S metodou pracujeme i nadále a pořádáme i mezinárodní školení pro pracovníky s mládeží, jak s touto metodou pracovat.

Více informací [zde](#).

ROLE V ŽIVÉ KNIHOVNĚ

Živá knihovna je svérázná metoda mající svůj původ v metafoře. Proto je poměrně důležité ponořit se do jednotlivých rolí a upevňovat v nich i návštěvníky, knihy a další zapojené osoby.

Knihovník

Je osoba (1 nebo více), která je zodpovědná za:

- Bezpečí knih
- Upoutání pozornosti návštěvníků a zviditelnění projektu při akci
- Uvedení čtenářů do metody ŽK
- Organizování dalších aktérů ŽK

Knihovník je osoba, která:

- Ví, která kniha je právě volná a kde se knihy ocitají
- Organizuje další osoby, které jsou zapojené do projektu
- Ví, o čem je metodologie a umí ji v krátkosti vysvětlit, případně zodpovědět dotazy návštěvníků
- Komunikuje s návštěvníky (potenciálními čtenáři)

Kniha

Je to osoba, která určitým způsobem reprezentuje skupinu lidí, kteří jsou obvykle spojeni s předsudkem a stereotypem, a kteří jsou často obětmi diskriminace či sociálního vyloučení. V našem případě by kniha zastupovala jednu z oblastí dobrovolnictví. Kniha je půjčována na určitou dobu čtenářům, kteří podpisem potvrdí závazná pravidla pro vypůjčení knihy.

Proces s knihou před samou akcí: poznání se navzájem, hlubší uvedení do metodologie, hledání osobního příběhu a vytváření titulu; sestavení pravidel pro čtenáře a risk management (co může nastat, jak se zachovat, na koho se obrátit).

Čtenář:

Čtenář je osoba, která se nějakým způsobem zajímá o téma knihy (o její obsah). Může se knihy ptát na cokoli z jejího příběhu, zároveň však může vyprávět i příběh svůj.

Zvláštní rolí v Živé knihovně je osoba koordinátora. Z vlastní zkušenosti doporučujeme, aby organizátor neměl žádnou roli. Roli knihovníka tak můžete nabídnout některému z žáků, případně kolegovi. Je dobré mít volné ruce.

CO VŠE SE DÁ DĚLAT?

Živá knihovna se v průběhu svého vývoje značně mění a adaptuje se na místní potřeby i na vývoj společnosti s ohledem na požadovaná témata. V rámci naší dlouholeté zkušenosti se Živou knihovnou jsme vyzkoušeli řadu různých nastavení, různá témata, různé cílové skupiny a místa, kde jsme knihovnu realizovali. Rádi se s Vámi podělíme alespoň o pár klíčových:

1. ŽIVÁ KNIHOVNA JAKO SOUČÁST VĚTŠÍ AKCE

S tímto nastavením jsme pracovali nejčastěji. Jedná se o otevřenou Živou knihovnu, která je nejnáročnější na přípravu, a to zejména knihovníků a knih. Živá knihovna je nabízena pouze jako jedna z dílčích aktivit. Lze částečně odhadnout, kdo bude účastníkem a zvolit tak i téma. Nejčastěji bývá tato knihovna zaměřena na sociální stereotypy.

Toto nastavení vyžaduje velký důraz na zapojení mnoha dobrovolníků, kteří se budou starat o bezpečí a pohodlí knih, shánět čtenáře a vysvětlovat jim, o čem je metoda a zároveň nutí udržet motivaci knih, jelikož čtenost knih je řádově nižší, než v případě Živé knihovny ve škole. Je rovněž velkou otázkou, nakolik skutečně dochází k nabourávání předsudků, jelikož nejčastější čtenáři jsou z logiky věci ti, kteří předsudky nemají tak výrazné.

2. ŽIVÁ KNIHOVNA JAKO SAMOSTATNÁ AKCE PRO VEŘEJNOST

Toto nastavení obsahuje stejnou náročnost jako předchozí z hlediska přípravy a počtu dobrovolníků, obsahuje však ještě další aspekt, kterých je velmi malý počet čtenářů ve srovnání s knihovnami pro školy. Knihovníci musí být tedy i trochu podomní prodejce, aby zaujal svojí osobností a charismatem.

Toto nastavení se dá realizovat v rámci významných dnů, výročí, či jen jako sociální kampaň proti diskriminaci. Je zde několik ožehavých problémů, zejména bezpečí knih je nutné mít na paměti. Nejvíce se nám osvědčila realizace v knihovně skutečných. Ze zkušenosti rovněž víme, že funguje dobře i Živá knihovna ve vlaku.

POZOR! Nezaměňujte Živou knihovnu za cirkus, ani lidskou ZOO! Byť chcete propagovat, nechoďte za hranice pořízení knihy, sebe, ani nikoho jiného.

3. ŽIVÁ KNIHOVNA PRO ŠKOLY

S tímto nastavením pracujeme pravidelně a neustále se snažíme zlepšovat naši činnost. Organizátor mána výběr ze dvou základních nastavení: udělat Živou knihovnu ve škole, nebo udělat Živou knihovnu pro školy mimo jejich prostředí. Obecně se vyplácí spíše druhá varianta, a to zejména z pohledu knih i motivace žáků. Ve škole často dochází ke svazování myšlení a neodpoutání se od formálního prostředí. Obojí je však možné a má to značné vzdělávací dopady na všechny zúčastněné.

S tímto nastavením je rovněž nutné zacházet opatrně. Část čtenářů prochází dramatickým vývojem s různými zážitky. Některé knihy na ně tedy mohou zapůsobit velmi silně. Je nutné si uvědomovat rizika spojená s pozváním určité „knihy“ a zvážit, co udělám v případě, kdy dojde k emocionálnímu otřesu dítěte (viz např. kniha: Můj otec alkoholik). Je tedy vhodné se zamyslet i nad tím, jaké mám čtenáře a jaké jsou mé knihy, k čemu může případně dojít a jak na to zareagovat.

K

N

ORGANIZACE
ŽIVÉ KNIHOVNY

ORGANIZUJEME

ŽIVÁ KNIHOVNA JAKO ŠKOLNÍ PROJEKT

Jako každá rozsáhlejší aktivita, tak i Živá knihovna vyžaduje poněkud odlišný přístup při přípravě a realizaci, než jsou běžné vyučovací hodiny. V rámci této metodiky Vám představíme jeden z možných postupů, který v praxi používáme a poskytneme Vám k němu i patřičné teoretické podklady.

Jeden ze základních postupů projektového managementu vychází ze 4 základních fází:

Evaluace

Splnilo to očekávání? Byly naplněny cíle? Jak se cítily knihy, čtenáři, knihovníci? Budeme pokračovat i příště? Co zlepšíme? Co budeme dělat stejně?

Analýza

Jaké téma zvolím? Co žáky zajímá? Jaké mám možnosti ve škole? Co bude přijatelné pro kolegy, rodiče, ředitele? Jaké znám potenciální knihy? Jaká jsou rizika?

Příprava

Co vše budu potřebovat za materiál? Kdy se setkám s knihami? Co vše vytisknout? Jak připravím prostor? Jak připravím žáky? Jak vyhodnotím úspěšnost? Kdo je v mém týmu? Jaké jsou cíle?

Realizace

Jsou všichni spokojeni? Funguje půjčování? Zná každý svoji roli? Dochází k dialogu? Naplňují se cíle?

Tento model předpokládá, že přípravě a realizaci věnujeme určité množství času, což lze vnímat jako klíčové pro úspěšnou realizaci akce typu Živá knihovna. Velice důrazně doporučujeme, abyste si na celkovou přípravu a realizaci vyčlenili minimálně 3 měsíce času. Proč, to se dozvíte na následující stránce. V rámci publikace Vás provedeme všemi fázemi a usnadníme Vám realizaci Živé knihovny.

ORGANIZUJEME

ŽIVÁ KNIHOVNA OČIMA UČITELŮ

Do našich Živých knihoven se již zapojilo 9 škol z Libereckého kraje. Snažíme se vždy o vhodnou kombinaci cílové skupiny, a to zejména z hlediska věku. Není však bez zajímavosti, že pravidelným návštěvníkem naší Živé knihovny je i speciální třída pod Jedličkovým ústavem. Naší snahou vždy je nejen to, aby docházelo k procesu učení u žáků, ale i u knih. Tento aspekt je nutné mít na paměti a využít ho při finálním hodnocení.

Základní škola

Mgr. Zuzana Kofrová
Základní škola Turnov, 28. října 18
Ročníky: 8. - 9. ročník

„Jako hlavní myšlenku Živé knihovny vnímám možnost žáků potkat lidi, se kterými by se v běžném „provozu“ nedali do řeči - a vlastně by je to ani nenapadlo. Nejčastěji jsou žáci nadšení z možnosti otevřeně si pohovořit se zajímavými lidmi. Jejich názory mohou být pro žáky přijatelnější i z toho pohledu, že nejde o „moudro“ předané učitelem. Žáky na tuto akci беру, jelikož se dostanou z prostředí školy, což je žáky obecně vnímáno velmi pozitivně, jednak si myslím, že je v dnešní době dobré a pokud je možnost, tak i nutné žáky konfrontovat s lidmi, kteří mají za sebou silný životní příběh, zkušenost apod.“

Střední škola

Mgr. Kraslová Marcela
Střední odborná škola Gastonomie a služeb, Liberec
Ročníky: 1. - 3. ročník

„Žáci se na tuto akci těší. Živá knihovna představuje atypickou formu výuky, která žáky aktivizuje a vede je k týmové práci. Učí je nejen základním pravidlům komunikace – naslouchat druhému, vhodně se ptát, ale také pravidlům slušného chování – dívat se na druhého s respektem a slušností. Žáci se během Živé knihovny dozví řadu zajímavostí, odnášejí si cenné informace. Pokud se pak s nimi pracuje dál, je to úžasná motivace ke skupinové prezentaci „živé knihy“, u studentů k seminární práci. Osobně se na Živou knihovnu těším a jsem ráda, když nějaká ta „živá kniha“ zbude i na mě.“

SRUČNĚ A JASNĚ

Kreslený průvodce po Živé knihovně

Analyzujeme stereotypy

Potřebujeme externí zdroje financí?

Školy, neziskovky, knihovny,...

Plánuj pečlivě a důsledně...

Živé knihy jsou živí lidé...

Seznámení týmu Živé knihovny

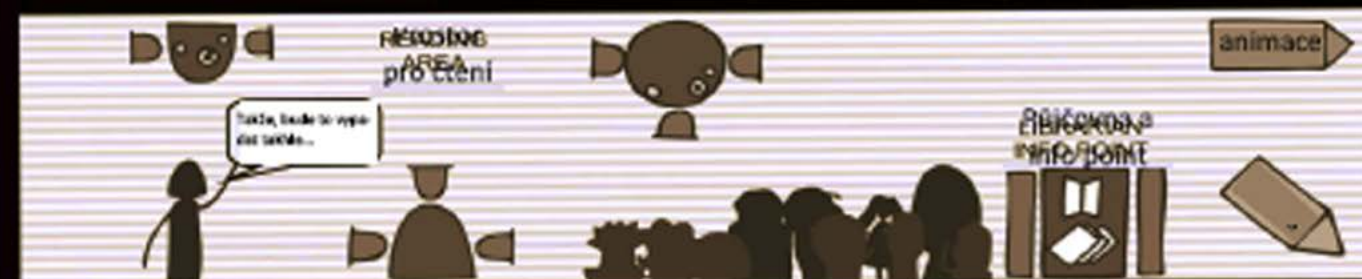
Mysli na knihy! To oni jsou důležití...

Seznam cílovou skupinu s cílem a kontextem...

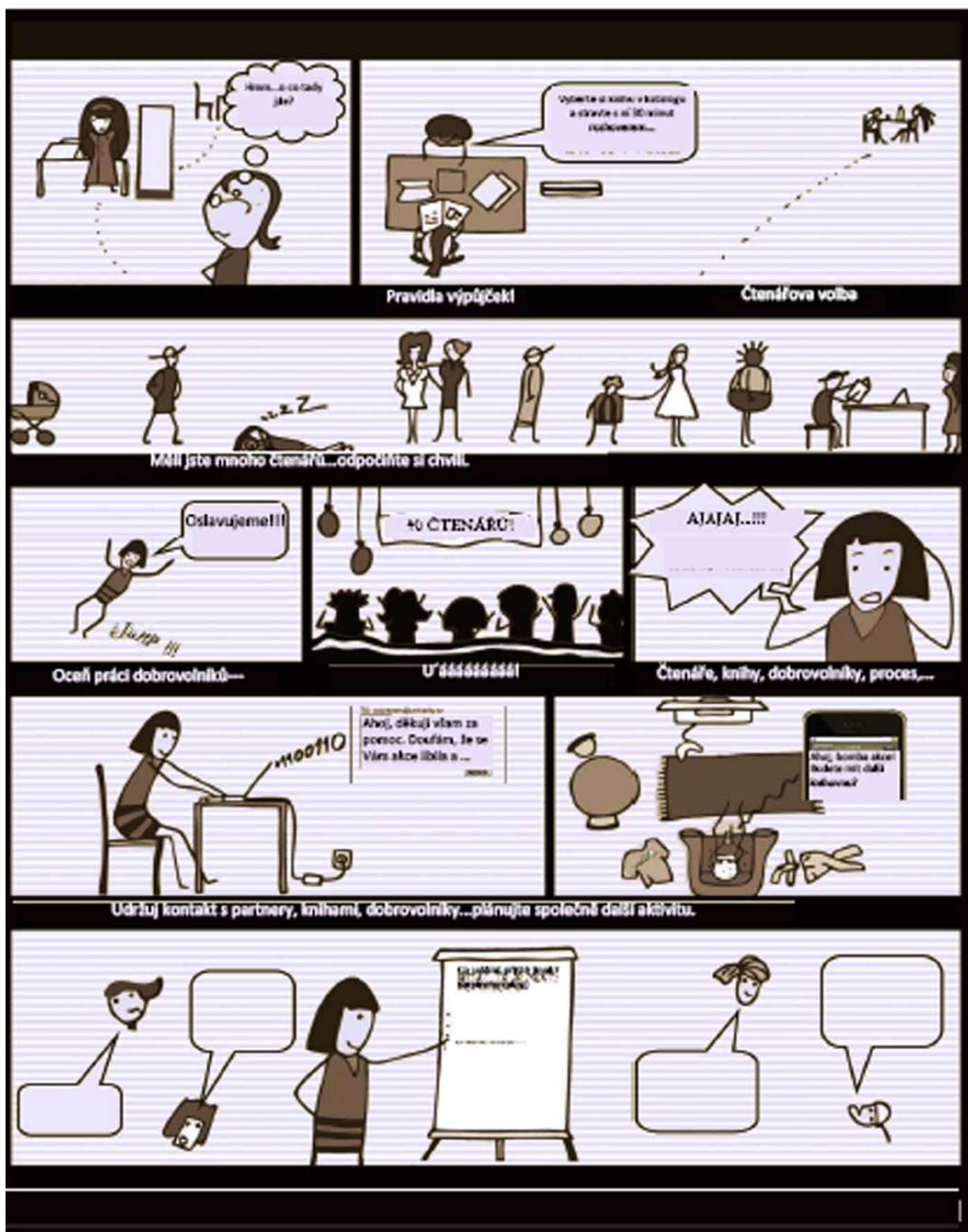

Vyber místo, datum, propaguj...

Připrav místo, myslí na návštěvníky a motivuj dobrovolníky. Plánuj pečlivě!

SRUČNĚ A JASNĚ

ANALYZUJEME

Už dříve jsme si naznačili, že jsou zde postupné kroky, které doporučujeme nevynechat. Analýza je prvním krokem, který uděláme, pokud chceme mít úspěšnou Živou knihovnu s kvalitními vzdělávacími dopady. Je nutné si uvědomit, že tato publikace si neklade za cíl, aby za Vás Živou knihovnu připravila, ale umožnila Vám alespoň zprostředkovanou zkušenost s touto metodou. Jednotlivé kroky, které tedy budeme provádět v rámci publikace, je nutné obohatit o vlastní pohled na problém a o znalost prostředí, z něhož vycházíte a kde chcete dělat tuto metodu.

Vodným nástrojem, který umožní snadnější provedení analýzy, je analýza pomocí SWOT metody. Popis a způsob použití této metody naleznete [zde](#).

KDY ZAČÍT S ANALÝZOU?

Byť je to značně individuální a záleží na Vaší zkušenosti, schopnosti a motivaci, lze napsat, že minimum začátku práce na realizaci této akce je minimálně 3 měsíce před akcí. Umožní Vám to trochu časového komfortu a klidu k promýšlení, které je nutné.

CO VŠE VLASTNĚ ANALYZOVAT?

Živá knihovna je značně rozmanitá metoda. Pokusíme se před Vámi rozprostřít široké spektrum oblastí a otázek, které vyžadují odpověď a které by měly být vyjasněné před vlastní prací. Při analýze nás nejvíce zajímají vnitřní a vnější aspekty. Nejprve je nutné zjistit, co vlastně Vás samotné vede k tomu tuto akci realizovat - Jaká je Vaše motivace? Máte dostatek času? Dokážete Živou knihovnu vysvětlit vlastní babičce? Máte dostatek času to připravit? Teprve poté je vhodné zaměřit se na vnější analýzu:

Prostředí

- Jak se k mému nápadu staví okolí?
- Podpoří mě vedení školy?
- Kolik času budu mít k dispozici?
- Kolik tříd budu mít k dispozici?
- Chci to dělat ve škole nebo mimo?
- Jsou tam toalety, pitná voda?
- Budu mít místnost pouze pro knihy?
- Bude to samostatná akce, nebo?
- Bude zajištěné bezpečí knih?
- Jak vyzdobím místnost?

Knihy

- Jaké potenciální knihy znám?
- Mohu zapojit žáky či rodiče?
- Budou mít možnost přijít dopoledne?
- Zvládnou tuto zátěž?
- Pomohou naplnit stanovené cíle?
- Mohu je něčím odměnit?
- Budou zajímavé pro čtenáře?
- Mluví za sebe a ne za skupinu?

Čtenář

- Kolik žáků chci zapojit?
- Pozvu i rodiče a přátele školy?
- Kdo je čtenářem? Co ví? Co by měl vědět po skončení aktivity?
- Kolik může přijít čtenářů najednou?
- Co je zajímavá?
- Kolik času zvládnou „číst“?
- Jsou zde rizika?
- Může u čtenářů kniha otevřít trauma?

Tým

- Kdo mi pomůže s celou organizací?
- Má odpovídající vystuování?
- Rozumí metodě?
- Je zodpovědný/á?
- Kolik osob potřebuji?
- Má mě kdo zastoupit v případě nemoci?
- Koho skutečně potřebuji?
- Jaké role bude kdo mít?

Pokud jste si zodpověděli položené otázky, měli byste být schopni sestavit si základní popis Vaší první Živé knihovny. Tento popis lze realizovat zcela jednoduše dle Lanswellovy metody otázek:

KDO, PRO KOHO, S KÝM

- identifikace cílových skupin, partnerů, knih a knihovníků
- jejich role a vztahy v Živé knihovně
- jejich názory na projekt
- silné a slabé stránky týmu

PROČ?

- na jaké problémy ve společnosti reagujeme
- motivace a zájmy účastníků (všech zapojených partnerů)
- záměr projektu (jaké změny chci dosáhnout?)
- provázanost s učivem

CO

- hlavní popis aktivity (krátká anotace o tom, co je Živá knihovna)
- hlavní cíle projektu
- téma projektu

Cíle bývají někdy jednou z největších problémů sestavené podobné akce. Nechte se inspirovat metodou SMART při vytváření takového cíle.

KDE?

- jaké máte technické zázemí (kde, kolik místností, ...)
- co budete potřebovat za materiál

KDY?

- propojení s dalšími aktivitami a činnostmi (Den otevřených dveří,...)
- budu zde pravidelnost v realizaci?
- jak často se s kým kdo setká

JAK?

- vklad zkušeností realizátorů a účastníků
- inspirace v jiných projektech
- zvolené techniky a nástroje

ANALYZUJEME

CÍLE PROJEKTU

IDENTIFIKUJEME POTŘEBY / PROBLÉM

Kde se problém vyskytuje? (v celé zemi, v kraji, ve městě, čtvrti?)

Koho se problém týká? (kolika osob? Jací jsou to lidé? Čeho potřebují?)

Odkud víme o problému? (jaký je zdroj znalosti tohoto problému?)

Čeho se problém týká? (jaké jsou jeho hranice?)

Známe příčiny problému?

Zvětšuje se problém? (co se stane, pokud nikdo nebude reagovat?)

Je tu někdo, kdo s problémem již pracuje (s ohledem na naši oblast)?

Z analýzy potřeb vyvěrá POTŘEBA ZMĚNY.

VIZE ZMĚNY je to, o co se snažíme – tedy náš CÍL.

FORMULUJEME CÍLE

Akce nás vede k našemu cíli. Cíl je změna, nikoli cesta ke změně.

Formulace cíle by měla být taková, aby z ní jasně vynikalo to, co se má změnit díky realizaci projektu, kde a kdy se to stane a kdo ze změny bude mít prospěch.

Cíle hlavní jsou takové, kterými naplňujeme hlavní priority, řešíme problém, který jsme si nadefinovali. Cíle specifické jsou všechny kroky vedoucí k naplnění cíle hlavního.

Jsou to malé úspěchy, kterými naplňujeme náš projekt a které tvoří cíl hlavní.

Zásada SMART je kombinací pěti vlastností, které by měl být každý cíl:

Specific numbers – cíl musí být konkrétně definovaný,

Measurable – cíl musí být možné ověřit,

Area specific – cíl se musí vztahovat na určitou oblast,

Realistic – cíle musí být realistické dosáhnout,

Time bound – cíl musí být časově ohraničený (mít datum provedení).

PŘÍMÁ KORESPONDENCE S VÝSLEDKY A DOPADY

Výstupy kvantitativní (Někdy nazývaný produktem) jsou přímé, materiální efekty realizace jednotlivých akcí, které jsou měřitelné v konkrétních ukazatelích. Kvantitativní výsledky jsou všechny materiální produkty a služby, které příjemce získá díky účastí projektu.

Výstupy kvalitativní jsou všechny změny, k nimž došlo v průběhu realizace celého projektu a jeho dílčích aktivit, a to změny směrem k příjemcům, ale i k obyvatelům dané komunity a skupiny.

Dopad projektu jsou dlouhodobé a rozšířené projevy a změny, které byly způsobené realizací projektových aktivit. Dopad přesahuje krátkodobé výsledky, nezahrnují produkty projektu.

ANALYZUJEME

Aby se Vám dobře zpracovával základní plánovací dokument uvedený na předchozí stránce, dovolíme si Vám z naší zkušenosti předat několik tipů napříč otázkami. Možností je vždy více, než kolik jich uvádíme, přesto je dobré se některých přidržet, případně si je upravit dle vlastních potřeb a možností.

POČET ZAPOJENÝCH OSOB

Doporučujeme Vám, abyste měli jasno zejména v tomto ohledu, jelikož od tohoto se odvíjí prakticky celý management Živé knihovny. Lze zcela jednoduše spočítat, kolik osob na co a kdy je potřeba. Pokud plánujete Živou knihovnu ve škole, pak je to vcelku snadné spočítat. Ve třídě máte průměrně 25 žáků. To znamená, že k zapojení všech žáků potřebujete:

- 8 knih
- 2 čtecí učebny, 1 místnost jen pro knihy, místo k vyplnění dotazníku a půjčovnu knih

V případě jiného nastavení používáme následující výpočet maximálního počtu čtenářů:

$$\text{počet knih} \times \text{možný počet čtení} \times \text{počet čtenářů na jednu knihu} \\ 8 \text{ knih} * 8 \text{ půjčení (8* 30 minut)} * 3 \text{ osoby} = 192 \text{ čtenářů}$$

Tento výpočet tedy ukazuje, kolik je možné zapojit osob do Živé knihovny, aby bylo možné ji maximálně využít. Ze zkušenosti je však rovněž vhodné počítat s pauzami a prostupy. Proto tento výpočet ještě upravíme: $192 - 8*3$ (30 minut pauzy) = 168 čtenářů. Na základě tohoto čísla víte, že během Živé knihovny, kde bude výpůjční doba 30 minut a budete mít 8 knih, můžete oslovit a zapojit 168 čtenářů, což odpovídá přibližně 6 - 7 třídám s jedním kolem čtení, nebo 3 třídám s dvěma koly čtení.

Maximální počet čtenářů na jednu knihu je 3, v krajních případech 4 osoby. V případě vyššího počtu se již nejedná o dialog, ale o besedu.

Stejně jako počet knih a čtenářů je velice důležitý počet zapojených osob. V rámci modelového příkladu lze počítat s tím, že budete potřebovat:

- knihovníky (doporučujeme alespoň 3 osoby - 1 osoba se stará o knihy, 1 osoba se stará o evaluaci a 1 osoba se stará o výpůjčky)
- dobrovolníky (doporučujeme pracovat s žáky na přípravě a zapojit je do výzdoby třídy, přípravy prostoru, práci na anotacích, apod.)

ČAS ČTENÍ

Čas na čtení v tomto případě doporučujeme 20 minut, aby žáci stihli dvě kola čtení a mohly být zapojeny 4 třídy. Doporučujeme rovněž, aby žáci měli knihy vybrané již před akcí samotnou, abyste ušetřili čas. Pokud budete aktivitu dělat ve třídě s klasickými lavicemi, doporučujeme na lavice dát barevné ubrusy a ozdobit třídu knihami, abyste umožnili účast žáků na metafoře. Učitel s žáky nechte knihu!

ANALYZUJEME

TÉMA

Volba tématu je jednou z klíčových oblastí. Vaším úkolem je zjistit, jaké téma je jednak zajímavé, zároveň však i přínosné k rozvinutí diskuse, téma by se mělo vždy vztahovat k učivu a mělo by mít společnesko-kulturní přesah. Jeho volba je řízena především cílovou skupinou, s níž pracujete a stanovenými cíli. Téma by nemělo být limitací využití Živé knihovny jako metody.

Doporučená témata dle věku:

1. stupeň ZŠ - povolání, menšiny
2. stupeň ZŠ - sociální stereotypy, povolání, národnostní, generační a kulturní stereotypy
- Střední škola - silnější společenské stereotypy, stereotypy spojené s lidmi na okraji společnosti a zneužíváním návykových látek, náboženské a politické stereotypy, intergenerační stereotypy

Ověřte si před vlastní realizací, že:

1. Neděláte z Živé knihovny cirkus!
2. Že dodržujete zásadu počtu čtenářů na jednu knihu v jeden moment (3)
3. Ža na to nejste sami
4. Že máte podporu vedení
5. Že máte jasně stanovená pravidla
6. Že dokážete metodu vysvětlit během 30 vteřin vlastní babičce
7. Že jste zvolili vhodné téma pro cílovou skupinu
8. Že čtenář i kniha mají možnost intimního dialogu
9. Že využíváte sílu metafory této metody
10. Že jste prozkoumali rizika dopadu dialogu mezi knihami a žáky zejména s ohledem na jejich životní zkušenosti a možná traumata.

PLÁNUJEME

Prakticky již máte vytvořený základní popis toho, co chcete vlastně realizovat. Máte představu o základním nastavení (škola, knihovna, samostatná akce, akce v rámci něčeho), o tom, kdo bude tím čtenářem, kolik budete mít k dispozici osob a jaké téma jste vybrali. Teď už to zbývá jen nachystat a připravit. V rámci této publikace si uchováme jistou strukturu naznačenou již v části analytické: prostor, tým, knihy, čtenáři. Před vlastní činností však uděláme ještě malý úkrok k plánování.

Živou knihovnu lze nahlížet jako projekt. Z toho hlediska se zde uplatňují stejná pravidla a podmínky řízení jako u skutečného projektu. Pokud se chcete trochu více vzdělat v oblasti projektového managementu, doporučujeme Vám studium [T-kitů](#).

Vytvořit dobrý plán je stejné jako mít řetězy na kolech, když je na silnici vrstva 30 centimetrů sněhu - velmi nám to pomůže dostat se k cílům, které jsme si stanovili a ušetří nám to mnoho sil a času. Dlouhodobě pracujeme se dvěma metodami plánování, přičemž spolu obě souvisí.

ZAČÍNÁME PLÁNOVAT

Předpokládáme, že máte již sestavený tým odhodlaných osob do toho jít s Vámi. Už jste jim vysvětlili metodu i jejich roli a pozici v rámci projektu. Na Vaší schůzce tak začínáte vést diskusi o tom, co vše bude potřeba připravit a udělat ještě před akcí samotnou. Zvolme k tomu metodu [Brainstormingu](#).

Pokud umíte trochu anglicky, můžete vynechat tuto metodu a použít naše [TO DO kartičky](#), které slouží k efektivnímu plánování a rozdělování úkolů. Tyto kartičky lze vytisknout a postupovat dle nich na základě triády: Udělat / V procesu / Hotovo.

Poté, co jste si zapsali všechny nápady a úkoly, které bude nutné udělat a připravit, doporučujeme jejich strukturování s prioritami. Velmi dobře to lze dělat pomocí [Myšlenkové mapy](#). Díky této metodě získáte poměrně jasné rozložení úkolů a priorit. Pokud chcete využít participativních metod, nechte k jednotlivým úkolům Vaše kolegy zapsat, čímž zajistíte, že každý dělá, co dělat chce, případně můžete zakročit a rozdělení udělat dle vlastního rozvážení.

V tuto chvíli máte již přehled činností, priority, ale i osoby, které jsou za jejich splnění zodpovědné. Vy jako organizátor však potřebujete mít především jistotu, že vše jde podle plánu. Přestože každý z nás má určité metody kontroly činností zodpovědných osob, existuje jedna, která se v projektovém managementu využívá poměrně často. Tato metoda [GANNT CHART](#) umožňuje vidět kdy kdo měl mít co hotové a na základě toho Vám umožní skutečnou kontrolu zadaných úkolů a poskytne Vám trochu klidu. Jak vypadá takový GANNT CHART ve zjednodušené podobě na akci Živá knihovna, se můžete podívat na další stránce.

Plánujeme proto, abychom mohli improvizovat, nikoli proto, abychom jeli podle plánu.

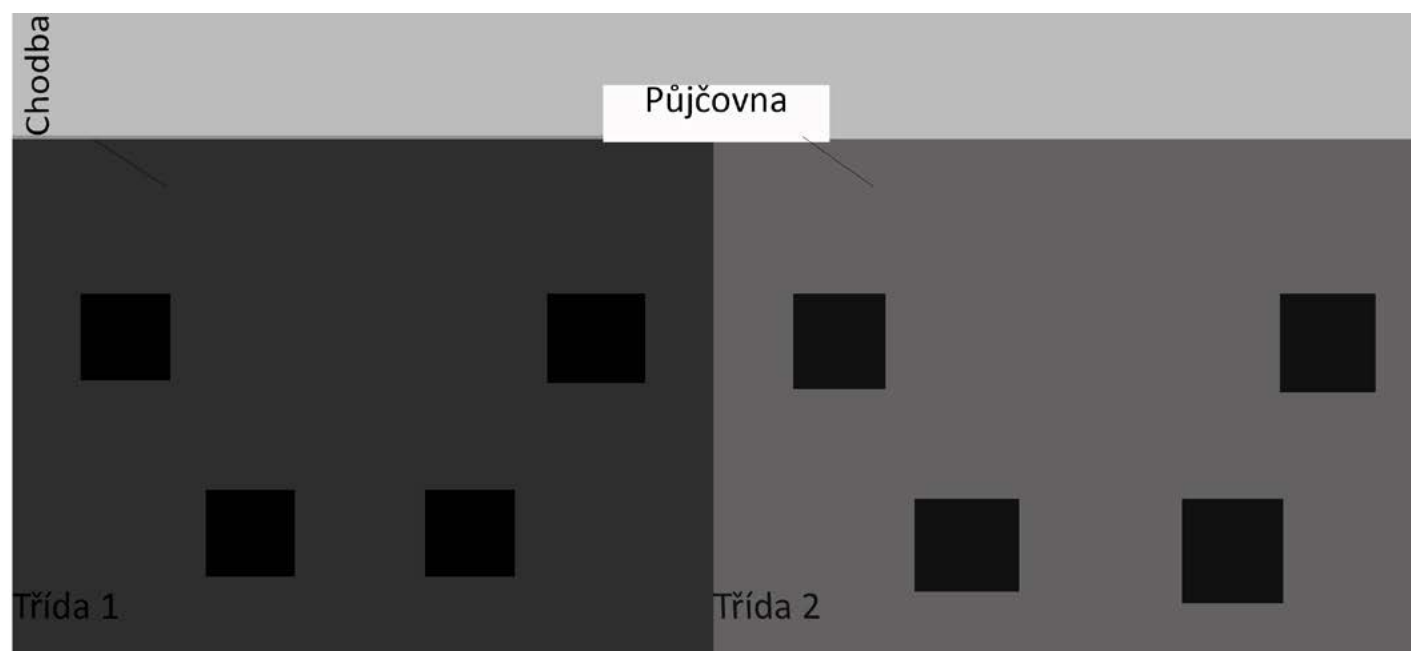
PŘIPRAVUJEME

PROSTOR

Příprava prostoru je poměrně důležitá součást nastavení Živé knihovny, jelikož umožňuje vstoupit do metafory, což zase usnadní žákům a čtenářům větší otevřenost a přímost v dotazování se. Atmosféra, která se vytváří tak může značně ovlivnit vzdělávací efekt metody. Je zde několik zásad, které je nutné mít na paměti při vytvoření prostoru:

1. Je nutné dodržet takovou vzdálenost mezi stoly, aby nedocházelo k rušení jednotlivých rozhovorů
2. Knihy potřebují mít své místo
3. Čtenáři VSTUPUJÍ do knihovny až ke konkrétnímu čtení knihy
4. Výzdoba prostoru je velmi důležitou součástí
5. Je třeba oddělit výpůjční prostor, prostor pro čteí a místo pro knihy

Abyste si mohli snadněji představit, jak to vypadá v té třídě, je zde ukázáno základní rozložení ve škole s klasickou strukturou:

Z obráku vyplývá, že půjčovna je mimo třídy, kde se čte. V každé třídě je vhodné mít 4 stoly se 4 židlemi (1 kniha a 3 čtenáři). Půjčovna může být pouze jeden stůl, kde budou umístěna pravidla, katalogy a evaluační formuláře. Tato varianta je značně úsporná, jelikož knihy zůstávají ve třídě, je to jejich prostor, v němž mají k dispozici i základní občerstvení. Žáci mohou provádět evaluaci na chodbě (pak je nutné mít nachystané stolečky a židličky), případně v místnosti s knihami (nedoporučujeme). Z každé strany půjčovny by měly být pověšené katalogy na zdi.

Lavice a židličky, které budou přebývat, je možné dát podél celé místnosti a vyzdobit je knihami, květinami, základním občerstvením. Velmi příjemně působí papírový ubrus na těchto stolech.

PŘIPRAVUJEME

TÝM

Připravit správně svůj tým je důležité zejména pro Vás, jelikož Vám značně usnadní celé fungování Živé knihovny. V rámci týmu můžete přizvat kolegy, ale i žáky např. z vyšších ročníků.

Jako klíčové se jeví zejména správné rozdělení rolí. Každá zapojená osoba musí přesně vědět, co je jejím či jeho úkolem a Vy byste neměli zapomínat na podávání pravidelné zětné vazby.

KNIHOVNÍCI

Každý knihovník by měl být schopen velmi rychle a efektivně vysvětlit, o čem je daná metoda a co to je. Měl by rovněž znát všechny knihy, a to jménem i svým zvoleným názvem. Role, které byste si měli ujasnit dopředu:

a. Knihovník administrátor - eviduje čtenáře, zajišťuje seznámení s pravidly a hlídá jednotlivé časy výpůjček. Tento knihovník rovněž obstarává systém výpůjček a ví přesně, kde je jaká kniha. Ideální je, pokud jsou to dvě osoby.

Tento knihovník musí mít dopředu vymyšlený systém výpůjček, který bude bez potíží fungovat, bude jednoduchý a zároveň umožní zaznamenat všechny podstatné aspekty Živé knihovny - Jména knih (titul knihy), čísla stolů jednotlivých knih, časy čtení, časy volného času (oběd, toaleta,...). Doporučujeme zejména zpočátku vytvořit zcela prostý systém, postupem tento systém lze doplňovat (např. o výpůjční kartičky, rezervace knih na určitý čas apod.). My jsme nejčastěji pracovali s flipchartem a post-ity (samolepicími bločky). Systém pak vypadal následovně:

Název	8:30	9:00	9:30	10:00
Kniha 1		Do 9:12		
Kniha 2				
.....				

Na flipchart zaznamenáváme vždy časy návratu knihy! V případě rezervací můžete jednoduše použít post-it jiné barvy. Tam naopak píšeme čas OD KDY.

PŘIPRAVUJEME

b. Knihovnický pečovatel - osoba, která se stará o pohodlí a bezpečí knih. Je ideální, pokud to není pedagog, jelikož tato osoba je často v místnosti, kde se čte. Tato osoba uvádí čtenáře ke stolům s živými knihami, zjišťuje, zda někdo nepotřebuje pauzu a komunikuje s administrativním knihovníkem.

Osobnost knihovníka v tomto případě hraje významnou roli. Knihovník by měl působit klidně, vést knihy k reflexi, pečovat o jejich klid a zároveň být schopný řešit případné konfliktní situace mezi čtenářem a knihou. Dbejte na přípravu knihovníka v tomto kontextu.

c. Knihovník v terénu - osoba, která je využitelná zejména v živé knihovně, která není přímo ve škole, případně osoba, která pomáhá motivovat čtenáře k jednotlivým knihám, které jsou málo čteny. Tato osoba má k dispozici katalog, komunikuje se čtenáři a přivádí je ke knihovnickovi administrátorovi. Stará se rovněž o evaluaci. Počet těchto knihovníků stanovujeme v závislosti na typu nastavení.

Zaujmout čtenáře je jedna z nejtěžších činností knihovníků. Tito knihovníci balancují na hranici etiky při nabízení příběhů. Je tedy nutné je upozornit, že se nejedná o cirkus, ale o vzdělávací metodu a tak by k tomu měli knihovníci i přistupovat. Je vhodné nalézt kouzelnou větu, která zaujme. V naší praxi používáme: „Už jste někdy četl/a příběh o...“. Knihovník by měl znát perfektně anotace a měl by mít přehled o tom, která knihy je málo čtena.

ORGANIZÁTOR

Tato pozice pravděpodobně přísluší Vám. V mnohých případech se tato osoba stává součástí týmu knihovníků, z naší zkušenosti však doporučujeme, aby organizátor stál trochu mimo tento hlavní proud a byl k ruce každému, kdo potřebuje. Organizátor by měl mít na starosti vešketrou logistiku akce (co, kdy, kde, kdo), měl by být schopný řešit případné konflikty, starat se o vnější i vnitřní vztahy akce, včetně komunikace s médii. Organizátor je zodpovědný za celou akci a tak se i chová - deleguje úkoly, kontrolu jejich plnění a motivuje tým k tomu, aby byl výsledek vzdělávacího procesu co nejlepší. Organizátor by měl mít rovněž kontakty na všechny zúčastněné. Tyto kontakty nikomu nepředává bez souhlasu účastníků.

Z naší zkušenosti je rovněž ideální, pokud organizátor vede finální hodnocení akce s knihami.

Všechny zapojené osoby do organizačního týmu by měly být snadno vizuálně identifikovatelné. Nejčastěji se to řeší trikem s potiskem, avšak z hlediska úsporného režimu je možné nahradit tento krok např. stejnobarevnými triky s visačkou či nějterou z kreativních cest.

PŘIPRAVUJEME

KNIHY

Knihou v Živé knihovně může být prakticky kdokoli, kdo projde základním proškolením a naplňuje cíle, které jste si stanovili. Je zcela na Vás, zda knihu, kterou jste oslovili, využijete k Živé knihovně či nikoli. Tím zároveň říkáme, že je to Vaše zodpovědnost!

Občas se stane, že kniha po setkání s Vámi rezignuje na účast, případně se Vám bude zdát, že kniha ještě není připravena o tématu hovořit (příliš citlivá témata, traumata apod.), nebo není schopna hovořit o sobě v 1. rodě. Důležitě doporučujeme, abyste s každou knihou provedli simulované čtení s otázkami, které si dopředu nachystáte. Tím alespoň částečně eliminujete riziko, že kniha bude vytvářet nové stereotypy (my, u nás, naše,...). Kniha vždy mluví o její zkušenosti a jejím životě.

Co je úkolem knihy?

Jak je popsáno výše, hlavním cílem a účelem živé knihy je nabourat stereotypní myšlení a umožnit změnu postojů u čtenářů v Živé knihovně. Tento proces nalomení je znásoben metaforičností aktivity a osobním setkáním s naším stereotypem. Aby byl tento proces funkční, je potřeba hledat takové knihy, které:

1. Odpovídají námi zvolenému tématu a cíli, který vychází z provedené analýzy.
2. Jsou otevřené hovořit o sobě a o svém tématu.
3. Nevytváří, nebo neposilují stereotypní myšlení o skupinách.

Další, často opomíjený, úkol knihy je se naučit něco nového. Při stanovování cíle tedy nezapomínejte na to, že knihy dostanou otázky, na které nikdy předtím nemuseli odpovídat a umožní jim to naprosto nový pohled na sebe a svůj život. Tímto způsobem akci také vyhodnoťte a zaměřte se právě na tento vzdělávací aspekt.

Kde sehnat knihy?

Možností, kde sehnat knihy, je značné množství a vždy závisí na tom, jaký typ knih hledáte. Pro začátek je ideální, pokud spolupracujete s organizací, která již Živou knihovnu dělá a má tak zásobu knih u sebe. Pokud takovou možnost nemáte, doporučujeme:

1. Kontaktovat neziskové organizace, které se zabývají tématem, jež jste vybrali
2. Poptat se svých kamarádů a známých
3. Hledat mezi aktivisty a blogery
4. Nebojte se oslovit i známé osobnosti

Velmi dobrým zdrojem pro knihy jsou i rodiče žáků, jejich sourozenci apod. Problém je zde u citlivých témat (homosexuality, týrání,...), které je nejlepší získat spíše z jiného města.

PŘIPRAVUJEME

PRÁCE S KNIHOU

Představme si, že již máte konkrétní knihy, které odpovídají Vaším přáním, tématu a dalším kritériím zmíněným na předchozí stránce. Máte jejich kontakty, víte přibližně kdo co dělá a jaký předsudek představuje. V tento moment přichází na řadu setkání.

PŘED AKCÍ

Je povinností koordinátora potkat se osobně s každou z knih a provést její řádnou přípravu. Tím eliminuje rizika, která vyplývají z výše uvedených nedostatků. Obecně postupujeme většinou následujícím způsobem:

1. Setkání

V rámci tohoto setkání seznámíme knihu s metodou Živá knihovna, sdělíme naše očekávání, zjistíme strachy a očekávání knihy a zároveň vysvětlíme ROLI KNIHY (viz níže) spolu s přípravou ANOTACE (viz dále) a konkrétního nastavení Živé knihovny (čas, prostor, ...)

Ukázka možného vysvětlení metody:

Živá knihovna je víceméně o umožnění dialogu s někým, kdo zastupuje skupinu, jež je častým terčem předsudečného myšlení. Proces je poměrně jednoduchý: persona přijde do knihovny, kde ji odchytí knihovník s katalogem knih v ruce. Persona si pročítá anotace knih v katalogu, až se pro jednu rozhodne. V ten moment ji knihovník seznámí s pravidly, které persona podepíše.

Persona (teď už čtenář) usedne k přidělenému stolu, zatímco knihovník jde pro knihu, kterou je osoba, jež zastupuje výše zmíněnou skupinu. Čtenář a kniha vstupují do dialogu, který může trvat až 30 minut. Poté čtenář může četbu prodloužit (pokud na knihu není rezervace), půjčit si jinou, nebo odejít.

Vysvětlení role knihy:

Všichni máme své osobní příběhy, které by vydaly na tisíce knih, nebo jednu nekonečnou. V případě živé knihovny však musíme mít na paměti, že se jedná o pouhých několik stran z vašeho příběhu. Zaměřte se prosím především na daný stereotyp, který reprezentujete.

PŘIPRAVUJEME

ANOTACE

Ještě v rámci prvního setkání doporučujeme představit koncept anotace živé knihy. Tato anotace je ke stejnému účelu jako anotace skutečné knihy - čtenář se dle ní řídí, zda si chce danou knihu přečíst. Tato anotace se vytiskne a vloží do katalogu, který mají knihovníci u sebe a z něhož nabízejí knihy čtenářům. Žáci by tyto anotace měli dostat s předstihem, tím se ušetří značné množství času.

Jak sestavit anotaci

Anotace slouží především k upoutání pozornosti, ale zároveň i jako východisko pro otázky, které čtenář položí. S ohledem na tento fakt je nutné mít na paměti, že není třeba mít sáhodlouhou anotaci (naopak), která bude velmi intimní, ale naopak, být stručný může být cesta k tomu být „bestseller“. Náš obvyklý pokyn je jeden odstavec, který obsahuje tyto informace:

Kdo jsem? Kým jsem?

Problémy, předsudky, stereotypy, s nimiž jsem se setkal/a

Závěrečné pointování (např. provokativní otázka,...)

Je zároveň důležité opakovaně žádat o osobní formu, psaní v první osobě a mluvení sám za sebe. Velice často se nám vyplácí pracovat s metaforou kapitoly z knihy, kterou oni představují.

Často se nám stává, že kniha není schopna zkrátit svůj příběh na jeden odstavec a pošle nám popsanou celou A4. V ten moment by měl knihovník editovat s předchozím souhlasem text a vybrat ty informace, které zapadají do konceptu metody. Tuto krátenou verzi pak posíláme zpět knize k odsouhlasení. Tento proces může trvat delší čas, ale nesmí se zanedbat!

Ukázky anotací:

Židovkou z vlastní vůle

Vyrůstala jsem v běžné české rodině, rodiče nebyli věřící a žili jsme jako všichni okolo nás. Až do mého dospívání se u nás doma o židovských kořenech vůbec nemluvalo. Mít židovské předky nevědět nic o Židech, to nešlo jen tak přejít, byla to výzva. Začala jsem se pozvolna zajímat o judaismus a studovat. Později jsem také odjela do Izraele, abych trochu poznala tamní život. Po návratu z Izraele jsem se začala učit ivrit. Nebyla jsem věřící, moje cesta k nalezení B-ha byla obtížná a dlouhá. Stále pochybuji o tom, že budu schopna pochopit jeho existenci a porozumět. V určitém okamžiku jsem přišla na to, jak moc jsem před B-hem zodpovědná sama za sebe, za všechno co dělám. S rasistickými útoky vůči sobě jsem se setkala zřídka, spíše s odmítáním či stereotypními postoji vůči Židům.

Život s bulimií

Přesně před rokem, když jsem se naposledy účastnila Živé knihovny, mé břicho se pyšně dmulo pod prsy a knihovník lákal čtenáře na knihu s názvem „Týden před porodem“, již druhý den ráno bylo jasné, že týden to opravdu nebude. A dnes chovám na hrudi roční záznak. Název knihy však neskrýval jen ženu v brzkém očekávání příchodu nového tvora na svět, ale zároveň ženu, která polovinu života strávila nad záchodovou mísou. Pocházím z rozvrácené rodiny. Otce jsem nenáviděla, nyní ho toleruji, ale nevyhledávám jeho kontakt. Od svých čtrnácti let donedávna jsem trpěla poruchami příjmu potravy. Podle slov matky, která si s mnohými momenty ve výchově nevěděla rady a řešila je afektovaně, jsem patřila do Bohnic. Tam jsem se však nikdy nedostala a

PŘIPRAVUJEME

TITULEK

Na příkladu anotací jste si mohli všimnout, že nad anotací samotnou byl umístěn i titul knihy. Tento titul knihy si ideálně volí kniha sama, teprve pokud si neví rady konzultuje název společně s knihovníky a organizátorem. Kniha se svým titulkem musí souhlasit.

Vyvarujte se příliš pejorativním titulům. Živá knihovna není ani bulvár!

2. Setkání

Na druhém setkání byste už měli mít k dispozici všechny anotace ve finální podobě i s tituly. Máte v podstatě dvě možnosti (dle naší zkušenosti), jak toto setkání organizovat, jelikož hlavním cílem tohoto setkání je simulovat proces čtení v rámci Živé knihovny a umožnit seznámení se s celým týmem i s dalšími knihami. Toto setkání bývá velmi povzbuzující zejména pro knihy a velmi důležité pro knihovníky, kteří si tak zapamatují jména a obličej knih.

První variantou je setkání všech osob několik dní před akcí. Abychom byli upřímní, toto se povede málokdy, jelikož jsme všichni limitováni časem, který tomu můžeme věnovat. Kdyby se Vám to však podařilo, je to ideální situace. V rámci setkání zopakujete základní pravidla, shrnete očekávání a strachy, případně ještě doladíte některé nejasnosti. V rámci tohoto setkání si můžete vyzkoušet nanečisto celou akci. Knihovníci se tedy ujmou rolí a knihy se stávají čtenáři i knihami - čtou se navzájem. Můžete udělat dvě kola, aby se vystřídali všichni. Číst mohou i knihovníci, kteří neměli příležitost příliš knihy poznat.

Varianta druhá, která je častější, je využít dřívějšího příchodu knih na místo Živé knihovny. Prakticky to poté proběhne stejně. Knihy i knihovníci se představí, zopakují se základní principy a poté může začít půjčování se navzájem, byť v tomto případě pouze jednokolově. Z vlastní zkušenosti víme, že to je velmi důležitý krok pro všechny aktéry, odbourá se tím nervozita a stres, samotná akce pak probíhá v příjemné atmosféře a důvěře.

PO AKCI

Kromě zhodnocení aktivity hned na místě Vám doporučujeme zaslat knihám děkovný email s dotazem, zda se chtějí zúčastnit i další Živé knihovny. Tímto si začnete budovat vlastní rozsáhlejší katalog a Vaše činnost bude čím dál kvalitnější a rychlejší. K přípravě tak bude stačit například 1 měsíc. Je však nutné průběžně s knihami komunikovat a udržovat kontakt.

PŘIPRAVUJEME

ČTENÁŘ

Jako pedagogové máte obrovskou výhodu oproti jiným organizátorům Živé knihovny, jelikož velmi dobře znáte Vaši cílovou skupinu a víte tedy, jakým způsobem ji bude potřeba připravit. Z našeho hlediska (tedy metodologického), je bezpodmínečně nutné připravit čtenáře z hlediska obsahu v tématech:

- Co je to stereotyp, jak vzniká?
- K čemu vedou stereotypy?
- Proces diskriminace a její dopady na osobnost člověka.

Tyto témata lze otevřít nejnadněji v hodinách Občanské výchovy (nauky) či jiném společensko-vědním předmětu. Lze využít jednak výkladové frontální výuky, na druhou stranu však lze použít i metody neformálního vzdělávání, kterých je voně k dispozici značné množství. Ideální příprava je pak taková, která zapojí připravené anotace.

Ideální metodou k přípravě žáků je pak metoda Transsibiřskou magistrálou, která je k dispozici [zde](#).

Silně doporučujeme pedagogům, aby nenarušovali proces dialogu žáků a v ždaném případě jim nedávali dopředu formulované dotazy. Stejně tak nedoporučujeme přípravu dotazů předem. Z naší zkušenosti pak dojde k narušení dialogu a sníží se tak efektivita přímého kontaktu.

HODNOTÍME

VAŘÍME POLÉVKU

Představte si, že vaříte polévku. Než začnete vařit, vyndáte si na stů všechny potřebné ingredience a zkontolujete, zda Vám něco nechybí. Nechcete se přece dostat do situace, ve které začnete vařit a ukáže se, že Vám chybí mnoho důležitých surovin, že jste namísto kuřete koupili rybu, nebo že Vám došla sůl.

Když už začnete vařit, čas od času je potřeba trochu upravit chuť a barvu polévky, ochutnávat a kontrolovat, zda polévka dosáhne kýženého výsledku. Poté podáme polévku na stůl, zkontrolujeme, zda se nám nerozvařily těstoviny, nebo zda musíme ještě dosolit. Po sněžení polévky se zeptáte, zda hostům chutnalo.

EVALUACE

systematické pozorování a analýza spojená s interpretací pozorovaných jevů
proces sbírání a analyzování informací s vyvozením závěrů, které jsou klíčové pro rozhodování

PROČ hodnotíme?

Abychom se zlepšili

Abychom kontrolovali proces

Abychom zjistili naplnění cílů

JAK ČASTO hodnotíme?

Evaluace ex ante – před počátkem projektu, evaluace jeho cílů, plánovaných výstupů a zdrojů

Evaluace mid term – evaluace v čase trvání daného projektu (v polovině), abychom zjistili, zda jde vše dle plánu a případně mohli reagovat modifikací

Finalní hodnocení – evaluace na konci projektu, zjištění, zda se nám podařilo dosáhnout zamýšlených výsledků a výstupů

Evaluace průběžná – pomáhá nám zjistit, zda je vše ve správných kolejích

Evaluace ex post – zjistit, zda jsme naplnili dlouhodobé cíle

HODNOTÍME

CO EVALUUJEME?

Cíle – abychom zjistili, zda proces je stále v kontextu projektu a záměru

Výstupy – dle předem stanovených ukazatelů (data, informace), mohou to být výsledky kvantitativní i kvalitativní vyhodnocení nás informuje o fázi procesu

Proces – zjistit, zda je realizován plán, a provést požadované změny

Kompetence – znalosti, dovednosti a postoje lidí zapojených do projektu - jak se změnily?

JAK evaluujeme?

Forma – verbální, neverbální, psaná, orální

Zaměření – obsah, proces, emoce

Vztahy – mezi členy skupiny

KOHO a PRO KOHO?

Účastníci

Tým (dobrovolníci, knihy, knihovníci) – jako osoby odpovědné za daný projekt

Organizátoři (škola, organizátor,...)

Sponzoři – finanční hodnocení, počet osob, apod.

KONTROLUJEME

V tuto chvíli byste měli mít všechny základní informace o tom, jak realizovat Živou knihovnu. Dovolujeme si shrnout základní zásady tvorby Živé knihovny. Nejsou zde zahrnuty zcela všechny aspekty, mnoho z nich lze odvodit z Vašich dosavadních zkušeností s konkrétní cílovou skupinou. Zbytek je možné konzultovat s organizacemi, které s touto aktivitou mají zkušenost. Kontakty a praktické dokumenty k tisku naleznete v poslední části publikace.

PŘED AKCÍ

1. Fáze (cca 3 měsíce)

- o Analýza potřeb, silných a slabých stránek
- o Tvorba základního nastavení (kdo, co, kdy, kde, proč a jak?)
- o Tvorba týmu (knihovníci, dobrovolníci, živé slovníky, ...)
- o Setkání se všemi zapojenými osobami a vysvětlení principů Živé knihovny
- o Nastavení maximálního počtu účastníků
- o Výběr knih
- o Příprava dárků pro knihy (knihy pro knihy)

2. Fáze (cca 1 měsíc)

- o Setkání s knihami
- o Školení pro tým
- o Vytvoření kontaktního seznamu
- o Setkání s dobrovolníky
- o Setkání knih a knihovníků
- o Příprava a vytváření anotací
- o Příprava čtenářů
- o Vytvoření systému výpůjček, bezpečnosti a rozdělení konkrétních úkolů
- o Příprava potřebného materiálu
- o Tvorba katalogu
- o Propagace projektu
- o Vytvoření jasného harmonogramu akce s popisem úkolů

3. Fáze (cca 1 měsíc)

- o Vytvořit plán místa
- o Vytvořit dekoraci
- o Vytisknout katalog, pravidla, zápisový arch, evaluaci
- o Vytvořit a vytisknout certifikát pro zúčastněné

KONTROLUJEME

BĚHEM AKCE

- o Uvítání
- o Péče o knihy (jídlo, pití, bezpečí, pohodlí, odpočinek)
- o Hlídnání času výpůjčky, komunikace se čtenáři
- o Sledování naplnění cílů
- o Hodnocení a získávání zpětné vazby
- o Závěrečné slovo s předáváním certifikát a finálním zhodnocením

PO AKCI

- o Zhodnocení celého procesu
- o Kolekce veškerých materiálů a jejich hodnocení
- o Vyhodnocení spolupráce v rámci školy
- o Archivace dokumentů
- o Publikace výstupů (souhlas se zveřejněním od knih!)
- o Udržení kontaktu s knihami
- o Navazující činnost s účastníky

INSPIRACE

PRAVIDLA

PRAVIDLA KNIHOVNY

Čas výpůjčky je 30 minut

Vypůjčení je podmíněné vzájemným respektem

Čtenář vrací knihu ve stejném stavu, v jakém si ji zapůjčil

JAK SI KNIHU VYPŮČIT?

Vyberte si knihu z katalogu

Přečtěte si pravidla, a pokud souhlasíte, podepište se

Čekejte na instrukce knihovníka, který Vás uvede

Přečtěte si knihu

Vraťte nám knihu (na čas Vás upozorní knihovník) ve stejné kondici, v jaké jste si ji půjčili.

Vyplňte nám krátký dotazník.

EVALUACE ČTENÁŘ

Dobrý den, prosíme o vyplnění tohoto krátkého a anonymního dotazníku, který slouží ke zkvalitnění akce v budoucnosti a reflexe jejích účinků. Děkujeme!

1. Jak jste se o akci dozvěděli? (podtrhněte)

a. Knihovna b. Internet c. Média d. Jinak.....

2. Titul Vaší knihy:.....

3. Byli jste spokojeni s knihou, kterou jste si půjčili? Ano Ne

(Proč?).....

4. Naučili jste se něco nového? Co?

.....
.....

5. Přejete i na další Živou knihovnu? Ano Ne

6. Napište prosím své dojmy, vzkaz organizátorům, knize:

.....
.....
.....
.....
.....

Přejete si být informováni o podobných akcích?

(email).....

NAŠE EDICE

Naše organizace s Živou knihovnou pracuje už řadu let. Zde Vám dáváme základní přehled našich nastavení k inspiraci:

2010

1. Mezinárodní knihovna v ČR (květen, 2010)

Místo konání: Liberec

Knihy: 7 knih ze 7 zemí světa

Téma: Multikulturalismus, kulturní stereotypy

Počet čtenářů: 48

Komentář: Naše první Živá knihovna byla zároveň první mezinárodní Živou knihovnou v ČR. Realizace v rámci projektu Sailors on the citizenship.

2. Mezinárodní knihovna v Zittau (září, 2010)

Knihy: Celkem 16 knih (6 CZ, 5 PL, 5 GER)

Téma: Poznej své sousedy, stereotypy v rámci ERN

Počet čtenářů: 46

Komentář: Živá knihovna realizovaná v rámci LearnFESTu. Unikátní byla v tom, že byla kompletně trojjazyčná a ke každé knize byla možnost zapůjčení živého slovníku.

2011

3. Živá knihovna v Krajské vědecké knihovně (KVKLI)

Knihy: 10 knih

Téma: Sociální stereotypy

Počet čtenářů: 145

Komentář: První verze, kam byli pozváni i žáci základních a středních škol. Akce měla veliký mediální ohlas i úspěch u žáků.

4. Živá knihovna v Praze

Knihy: 15

Téma: Dobrovolnictví

Počet čtenářů: 67

Komentář: Živá knihovna pořádaná pro MŠMT. Unikátní byla ve změně formátu.

2012

5. Živá knihovna v KVKLI (březen, 2012)

Knihy: 12 v pátek; 11 v sobotu

Téma: Sociální stereotypy

Počet čtenářů: 187

Komentář: Dvoudenní varianta Živé knihovny byla poměrně vyčerpávající z hlediska organizace. Z hlediska přínosu však byla krásná. Vtipné bylo, že se knihovny zúčastnila Vyléčená bulimička s názvem knihy: Týden před porodem. Druhý den porodila.

NAŠE EDICE

6. Živá knihovna v Hrádku nad Nisou (červenec, 2012)

Knihy: 6 knih z 6 zemí EU

Téma: Kulturní stereotypy

Počet čtenářů: 59

Komentář: Model mezinárodní Živé knihovny se nám zalíbil. Tato edice se konala v rámci školení Meet your neighbours.

7. Živá knihovna v Praze (září, 2012)

Knihy: 5 knih

Téma: Sociální stereotypy

Počet čtenářů: 47

Komentář: Po oslovení jsme předvedli Živou knihovnu jako příklad dobré praxe v Praze pro program GRUNDTVIG.

8. Živá knihovna na akci pro děti (září, 2012)

Knihy: 7

Téma: Sociální stereotypy

Čtenáři: 51

Komentář: Živá knihovna v rámci happeningové oslavy konce léta měla milou atmosféru a příjemné završení.

2013

9. Živá knihovna jako příklad dobré praxe při práci s orální historií (březen, 2013)

Knihy: 7

Téma: Mezigenerační stereotypy

Čtenářů: 68

Komentář: Akce se konala v rámci mezinárodní konference na téma Dobrá praxe v rámci užití metod Orální historie.

10. Živá knihovna v KVKLI (březen, 2013)

Knihy: 11

Téma: Sociální stereotypy

Počet čtenářů: 124

Komentář: Model Živé knihovny pro žáky se stal tradiční akcí v březnu. Máme z toho všichni radost.

11. Živá knihovna v rámci Živé paměti (květen, 2013)

Knihy: 7

Téma: Mezigenerační stereotypy

Počet čtenářů: 49

Komentář: Akce se realizovala v rámci projektu Živá paměť města Liberec, a to s pamětníky odsunu Němců z Liberce. Akce měla velice zajímavou atmosféru.

NAŠE EDICE

12. Živá knihovna v rámci Živé paměti (září, 2013)

Knihy: 6

Téma: Mezigenerační stereotypy

Čtenáři: 37

Komentář: Akce k otevření trasy Živá paměť město Liberec - Reichenberg.

2014

13. Živá knihovna v KVKLI (duben, 2014)

Knihy: 14

Téma: Sociální stereotypy

Čtenáři: 134

Komentář: Značné množství knih bylo výhodou. Jejich skladba byla tentokrát vsutku mimořádná.

14. Živá knihovna v Jedličkově ústavu (září, 2014)

Knihy: 10 knih

Téma: Sociální stereotypy, motivační knihy pro handicapované

Čtenáři: 89

Komentář: Spolupráce s JÚ v rámci výročí 100 let od otevření v Liberci byla inspirací a příjemným zpestřením.

15. Živá knihovna v rámci akce Noc venku (listopad, 2014)

Knihy: 12

Téma: Sociální vyloučení

Čtenáři: 97

Komentář: Akce v Kině Varšava byla skvělá svojí atmosférou, umístěním, ale především obsazením.

Bilance do roku 2014

Počet realizovaných knihoven: 15

Počet knih: 156

Počet čtenářů: 1248

